

ව්‍යාපාර කව්ඛාන

AAT අදියර I BEN - ව්‍යාපාර පරිසරය

තරංග ජයනන්ද
B.Sc. (Business Administration) Sp. (USJP)

JMC Jayasekera Management Centre (Pvt) Ltd
Pioneers in Professional Education
65/2A, Chittampalam Gardiner Mawatha, Colombo 02 | T: +94 112 430451 | E: info@jmc.lk | F: +94 115 377917

ව්‍යාපාර සංවිධාන හැඳින්වීම

ලාභ ඉපැයීම හෝ සමාජ සුභසාධනය අරමුණු කරගෙන පුද්ගල අවශ්‍යතා සහ වුවමනා සපුරාලීම සඳහා භාණ්ඩ හා සේවා නිෂ්පාදනය, බෙදාහැරීම හා අලෙවි කිරීම යන කාර්යයන් ඉටු කිරීම සඳහා බිහිවී ඇති පුද්ගලයින්ගෙන් සමන්විත ආර්ථික ඒකකයකි.

සංවිධානය ක්‍රමය අනුව ව්‍යාපාර සංවිධාන වර්ග

1. කේවල ස්වෘමි ව්‍යාපාර
2. හවුල් ව්‍යාපාර
3. බද්ධ ව්‍යාපාර
4. සංස්ථාපිත සමාගම්
5. සමූපකාර
6. වරලත් ව්‍යාපාර
7. රාජ්‍ය දෙපාර්තමේන්තු
8. රාජ්‍ය සංස්ථා
9. රාජ්‍ය සමාගම්

විවිධ ලක්ෂණ අනුව ව්‍යාපාර වර්ග කිරීම

01 . සංස්ථාපිත ව්‍යාපාර සහ සංස්ථාපිත නොවන ව්‍යාපාර

කිසියම් සුවිශේෂී නීතියක් පදනම් කරගෙන බිහි වී ඇති ව්‍යාපාර සංස්ථාපිත ව්‍යාපාර වන අතර එසේ නීතිමය පදනමකින් තොරව බිහි කළ හැකි ව්‍යාපාර සංස්ථාපිත නොවන ව්‍යාපාර වේ.

ලියාපදිංචිය සහ සංස්ථාපනය

කිසියම් නාමයක් යටතේ ව්‍යාපාරයක් ආරම්භ කළ බවට අදාළ නීතිය යටතේ නියමිත ආයතනයකින් බලපත්‍රයක් ලබාගැනීම ලියාපදිංචිය ලෙස හැඳින්වේ.

සංස්ථාපනය යනු කිසියම් නීතියක දක්වා ඇති ක්‍රියාපටිපාටියකට අනුකූලව ව්‍යාපාරයක් බිහිකිරීමයි. මෙහිදී ලියාපදිංචිය තුළින් ව්‍යාපාරයට නීතිමය පුද්ගලභාවයක් හිමි වේ.

02 . නීතිමය පුද්ගලභාවය

ව්‍යාපාරයකට සිය නමින් නීතිමය කටයුතු කිරීමට ඇති හැකියාව හෙවත් ව්‍යාපාරයක් එහි අයිතිකරුගෙන් වෙන්වූ වෙනම ඒකකයක් ලෙස නීතිය ඉදිරියේ පිලිගැනීම වේ.

ව්‍යාපාරයකට නීතිමය පුද්ගලභාවයක් හිමි වීමට නම් එය සංස්ථාපිත ව්‍යාපාරයක් වීම අත්‍යාවශ්‍ය වේ.

03 . වගකීමේ ස්වභාවය

ව්‍යාපාරයේ ණය හා වෙනත් බැඳීම් සම්බන්ධයෙන් එහි නිමිකරුවන් වෙත ඇති බැඳීම වගකීමයි. වගකීමේ ස්වභාවය අනුව වගකීම සීමිත හා වගකීම අසීමිත ලෙස ව්‍යාපාර ප්‍රධාන කොටස් 2ක් දැකිය හැක.

04 . අඛණ්ඩ පැවැත්ම හෙවත් නිත්‍ය සන්නික හැකියාව

නිමකරුගේ මිය යාම හෝ ඉවත්වීම, බුන්වත් වීම, සිහිවිකල වීම සිදුවුවද බාධාවකින් තොරව ව්‍යාපාරයේ පැවැත්ම අඛණ්ඩව සිදුවන බවයි.

05 . නිමිකාරිත්වය

නිමිකාරිත්වය මත ව්‍යාපාර සංවිධාන ප්‍රධාන වශයෙන් පෞද්ගලික අංශයේ ව්‍යාපාර සංවිධාන සහ පොදු අංශයේ ව්‍යාපාර සංවිධාන ලෙස කොටස් දෙකකට බෙදිය හැක.

තනි පුද්ගල ව්‍යාපාර

නිමිකාරිත්වය තනි පුද්ගලයකු සතු වන තනි පුද්ගලයෙකු විසින් ප්‍රාග්ධනය යොදා ලාභ ලැබීමේ අරමුණින් පවත්වාගෙන යනු ලබන ව්‍යාපාර කේවල ස්වෘමි ව්‍යාපාර වේ.

තනි පුද්ගල ව්‍යාපාරයකට බලපාන පොදු නීති

1. ලියාපදිංචියට අදාල නීති

1918 ව්‍යාපාර නාම ආඥා පනත

2. විශේෂ බලපත්‍ර ලබා ගැනීමට අදාල නීති

මසුසැල් සඳහා (2015) අංක (05) දරණ ජාතික ඖෂධ නියාමන අධිකාරිය පනත

3. ව්‍යාපාර කරගෙන යාමේදී බලපාන අතුරු නීති

පාරිභෝගික කටයුතු පිළිබඳ අධිකාරි පනත, ආහාර පනත, මිනුම් ඒකක ප්‍රමිති හා සේවා පනත

4. සේවකයින් සම්බන්ධ නීති/ කමිකරු නීති

සාප්පු හා කාර්යාල සේවක පනත, සේවක අර්ථසාධක අරමුදල් පනත, පාරිභෝගික ගෙවීම් පනත, වෘත්තීය සමිති ආඥා පනත, කාර්මික ආරවුල් පනත

5. ව්‍යාපාර ආරම්භ කරන ප්‍රදේශයේ විශේෂ අවසර ලබා ගැනීම්

නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය, නගර සභාව, ප්‍රාදේශීය සභාව වැනි ආයතන වලින් අවසර ලබා ගැනීම්

6. ව්‍යාපාර සඳහා බලපාන වෙනත් විශේෂ නීති

පරිසර ආරක්ෂණ බලපත්‍ර (මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය)

කේවල ස්වෘමි ව්‍යාපාරයක ලක්ෂණ

1. අයිතිය - තනි පුද්ගලයකු සතුය

2. ප්‍රාග්ධනය - අයිතිකරු විසින් තනිව සපයයි

3. පරිපාලනය හා තීරණ ගැනීම - අයිතිකරු විසින් හෝ ඔහුගේ අධීක්ෂණය යටතේ පරිපාලනය සිදුවන අතර ව්‍යාපාරික තීරණ ගනු ලබන්නේ ව්‍යාපාරිකයා විසින්මය

4. වගකීම - වගකීම අසීමිත වේ

5. නීතිමය පුද්ගලභාවය - නීතිමය පුද්ගලභාවයක් නිමි හොවේ

6. ලාභ අලාභ - තනිව භුක්ති විඳියි

7. බඳු ගෙවීම - තනි පුද්ගලයකු සතුය

8. අඛණ්ඩ පැවැත්ම - අඛණ්ඩ පැවැත්මක් නැත

9. ලියාපදිංචිය - අනිවාර්ය නැත. අයිතිකරුගේ නමින් හැර වෙනත් නමකින් පවත්වාගෙන යනු ලබන්නේ නම් (1918) අංක (06) දරණ ව්‍යාපාර නාම ආඥා පනත පදනම් කොට ගෙන ව්‍යාපාරය අයත් පළාත් සභාවේ ව්‍යාපාර නාම ප්‍රඥප්තිය අනුව පළාත් සභාවේ ව්‍යාපාර නාම රෙජිස්ට්‍රාර් කාර්යාලයේ ලියාපදිංචි කළ යුතුය

10. ගිණුම් තැබීම හා විගණනය - අත්‍යවශ්‍ය නොවේ . අරමුදල් කාර්යක්ෂමව භාවිතා කිරීම සඳහා පවත්වා ගත හැකිය

කේවල ස්වෘමි ව්‍යාපාර ක්‍රමයේ වාසි

1. පහසුවෙන් හා අවම පිරිවැයකින් ආරම්භ කළ හැකි වීම
2. නීතිමය බලපෑම අඩු වීම
3. ලාභ තනිව භුක්ති විඳිය හැකි වීම
4. පාලනය හා තීරණ ගැනීම පහසු වීම
5. පෞද්ගලික කැපවීම මත ව්‍යාපාරය දියුණු කළ හැකි වීම
6. ව්‍යාපාරික රහස්‍යභාවය ආරක්ෂා වීම
7. ව්‍යාපාරය විසුරුවා හැරීම පහසුවීම
8. ආත්ම තෘප්තිය
9. ගනුදෙනුකරුවන් සමග සෘජු සම්බන්ධතා ගොඩනගාගත හැකි වීම
10. ඉහළ අරපිරිමැස්මකින් කටයුතු කළ හැකි වීම.

කේවල ස්වෘමි ව්‍යාපාර ක්‍රමයේ අවසාන

1. අයිතිකරුගේ වගකීම අසීමිත වීම
2. ප්‍රාග්ධන මාර්ග සීමාසහිත වීම
3. අයිතිකරුගේ කළමනාකරණ හා ව්‍යවසායකත්ව හැකියාවන් මත ව්‍යාපාරික තීරණ වල සාර්ථකත්වය රඳා පැවතීම
4. අඛණ්ඩ පැවැත්මක් නොමැති වීම
5. අලාභ අයිතිකරු තනිව විඳදුරා ගත යුතු වීම
6. නීතිමය පුද්ගලභාවයක් නොමැති වීම
7. දක්ෂ සේවකයන් ආකර්ෂණය කර ගැනීම දුෂ්කර වීම
8. ව්‍යාපාරය පුළුල් වන විට කළමනාකරණය අපහසුවීම.

හවුල් ව්‍යාපාර

ලාභ ලැබීමේ පරමාර්ථය මත පොදුවේ ව්‍යාපාර කටයුත්තක් පවත්වාගෙන යන පුද්ගලයන් අතර වූ සම්බන්ධතාවකි.

හවුල් ව්‍යාපාරයක් ඇතිවීමට අනිවාර්යෙන්ම තිබිය යුතු ලක්ෂණ

1. පුද්ගලයින් දෙදෙනකු හෝ වැඩි ගණනක් සිටීම
2. ව්‍යාපාරයක් පැවතීම - වෙළඳාමක්, රැකියාවක් හෝ වෘත්තීමය කටයුත්තක් වැනි ව්‍යාපාරික මුහුණුවරක් ගත් කාර්යයක හවුල් ව්‍යාපාරය නියුක්ත විය යුතු බවයි
3. ගිවිසුමක් පැවතිය යුතු බව
4. ලාභ බෙදා ගන්නා ආකාරය පිළිබඳව එකඟතාවක් පැවතීම
5. අන්‍යෝන්‍ය නියෝජ්‍යත්වය.

හවුල් ව්‍යාපාරයක හවුල්කරුවන්ගේ උපරිම සංඛ්‍යාව

පහත වෘත්තීය ක්ෂේත්‍ර වල හැර හවුල් ව්‍යාපාරයක හවුල්කරුවන්ගේ උපරිම සංඛ්‍යාව (20) කි.

1. නීතිඥයන්ගේ හවුල් ව්‍යාපාර
2. ගණකාධිකාරීවරුන්ගේ හවුල් ව්‍යාපාර
3. කොටස් තැරැවිකරුවන්ගේ හවුල් ව්‍යාපාර
4. වෙනත් වෘත්තීය ක්ෂේත්‍රයන්හි හවුල් ව්‍යාපාර

හවුල් ව්‍යාපාරයක මූලික ලක්ෂණ

1. අයිතිය - හවුල්කරුවන් 02න් 20න් අතර සංඛ්‍යාවකට සීමා වීම
2. ප්‍රාග්ධනය - හවුල්කරුවන් ගිවිසගත් පරිදි ප්‍රාග්ධනයට දායක වීම
3. පාලනය - හවුල්කරුවන්ගේ සාමූහික පාලනය සහ හවුල් නීතිය අනුව පාලනය සිදු වේ
4. වගකීම - වගකීම අසීමිත වේ
5. කළමනාකරණය - සියලු හවුල්කරුවන් හෝ හවුල්කරුවන් කිහිප දෙනෙකු විසින් සිදු කරයි
6. නීතිමය පුද්ගලභාවය - නීතිමය පුද්ගලභාවයක් හිමි නොවේ
7. ලාභ අලාභ - හවුල්කරුවන් ගිවිසගත් පරිදි ලාභ අලාභ බුක්ති භුක්ති වීදි

- 8. බඳු ගෙවීම - ව්‍යාපාරය නමින් බඳු ගෙවිය නොහැකි අතර හවුල්කරුවන් නහි නහිව
බඳු ගෙවීම කළ යුතු වේ
- 9. අඛණ්ඩ පැවැත්ම - අඛණ්ඩ පැවැත්මක් නැත
- 10. ලියාපදිංචිය - සියලු හවුල්කරුවන්ගේ නමවලින් පවත්වාගෙන යන්නේ නම් ලියාපදිංචිය
අනිවාර්ය නොවේ
- 11. ගිණුම් තැබීම හා විගණනය - අත්‍යවශ්‍ය නොවේ. අරමුදල් කාර්යක්ෂමව භාවිතා කිරීම
සඳහා පවත්වා ගත හැකිය
- 12. විසුරුවා හැරීම - අධිකරණය මගින් හෝ ස්වේච්ඡාවෙන් විසුරුවා හැරීම සිදුවේ.

හවුල් ව්‍යාපාර කෙරෙහි බලපාන අණපනත්

- 1. 1980 හවුල් ව්‍යාපාර ආඥා පනත
හවුල් ඇරඹීම, පවත්වාගෙන යාම හා විසුරුවා හැරීමට අදාළ මූලික නීතිමය ප්‍රතිපාදන මෙන්ම
හවුල් ඔප්පුවක් නොමැති අවස්ථාවල කටයුතු කළ යුතු ආකාරය දැක්වීම
- 2. 1840 අංක 7 දරණ වංචා වැළැක්වීමේ ආඥා පනත
රුපියල් 1000ට වඩා වැඩි ආරම්භක ප්‍රාග්ධනයක් ඇතිව විට හවුල් ගිවිසුම ලිඛිත විය යුතු
බව
- 3. 2007 අංක 7 දරණ සමාගම් පනත
උපරිම හවුල්කරුවන් 20කට සීමා කිරීම

4. 1918 අංක 6 දරණ ව්‍යාපාර නාම ලියාපදිංචි කිරීමේ ආඥා පනත

හවුල්කරුවන්ගේ නම්වලින් හැර වෙනත් නමකින් ව්‍යාපාරය පවත්වාගෙන යනු ලබයි නම් එකී නාමය ලියාපදිංචි කළ යුතු බව

5. 1907 සීමාසහිත සහිත හවුල් ව්‍යාපාර ආඥා පනත

සීමිත හවුලක් සම්බන්ධව විස්තර දැක්වේ. එනම් හවුල්කරුවන්ගේ වගකීම ඔවුන් යෙදවූ ප්‍රාග්ධනයට පමණක් සීමා වන එහෙත් යටත් පිරිසෙන් වගකීම අසීමිත වන එක් හවුල්කරුවකු හෝ සිටින හවුල් ව්‍යාපාර සීමාසහිත හවුල් ව්‍යාපාර ලෙස හඳුන්වයි.

හවුල් ව්‍යාපාරයක්/ ගිවිසුමක් ඇති විය හැකි ආකාර

- 1. පාර්ශවකරුවන්ගේ ඇඟවීමෙන්
- 2. වාචික එකඟතාවයෙන්
- 3. ලිඛිත එකඟතාවයකින්

හවුල් ව්‍යාපාරයක් ආරම්භකර පවත්වාගෙන යාමට අදාළව හවුල්කරුවන් අතර ඇතිවන ව්‍යංග, වාචික හෝ ලිඛිත එකඟතාවය හවුල් ගිවිසුම වන අතර හවුල් ගිවිසුම ලිඛිතව හා අත්සන් සහිත වූ විට එය හවුල් ඔප්පුව නැතහොත් හවුල් ව්‍යවස්ථාවලිය බවට පත්වේ.

හවුල් ඔප්පුවක් ඇතිකර ගැනීමේ වාසි

- 1. හවුල් ඔප්පුවේ ඇති කොන්දේසි අනුව කටයුතු කළ හැකිවීම
- 2. මතභේද අඩු කරගත හැකි වීම
- 3. ගැටලු පැන නැගුණු විට ඒවා ගිවිසුම් ප්‍රකාරව කටයුතු කරමින් විසඳාගත හැකි වීම
- 4. නීතිය ඉදිරියේ බලාත්මක කළ හැකි වීම.

හවුල් ඔප්පුවක ඇතුළත් කළ යුතු මූලික කරුණු

- 1. හවුල් ව්‍යාපාරයේ නම සහ ලිපිනය
- 2. හවුල්කරුවන්ගේ නම් සහ ලිපිනයන්
- 3. ව්‍යාපාරයේ ස්වභාවය
- 4. ව්‍යාපාරයේ අරමුණු
- 5. හවුල් ව්‍යාපාරය කාලසීමාව යනාදිය.

හවුල් ඔප්පුවක ඇතුළත් කළ යුතු කොන්දේසි

- 1. හවුල්කරුවන් ප්‍රාග්ධනයට දායක වන ආකාරය - මුදලින්/වත්කම්වලින්/කීර්ති නාමයෙන්
- 2. ලාභ අලාභ බෙදා ගන්නා ආකාරය
- 3. හවුල්කරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම් සහ යුතුකම්
- 4. හවුල්කරුවන් කළමනාකරණයට දායක වන ආකාරය
- 5. හවුල්කරුවන් අතර මත මතභේද නිරාකරණය කරගන්නා ආකාරය
- 6. හවුල්කරුවන්ට ගෙවීම් පිළිබඳව
- 7. හවුල්කරුවන්ගේ ගැනිලි පිළිබඳව හා ගැනිලි පොලී අය කරන ආකාරය
- 8. ප්‍රාග්ධනයට පොළී ගෙවන ආකාරය

- 9. ප්‍රාග්ධනයට අමතරව ව්‍යාපාරයට ණය සැපයීම් හා ඒ සඳහා පොලී ගෙවීම් පිළිබඳව
- 10. නව හවුල්කරුවන් බඳවා ගැනීමේ අවකාශය, සිටින හවුල්කරුවකු ඉවත්ව යාම, විශ්‍රාම ගැනීම සහ හවුල්කරුවකුගේ මරණයේ දී කටයුතු කරන ආකාරය හා එහිදී කීර්තිනාමය ගණනය කරන ආකාරය
- 11. හවුල් ව්‍යාපාරය විසුරුවා හරින ආකාරය හා එහිදී වත්කම් බෙදාහැරීම පිළිබඳව, මූල්‍ය තත්ව ප්‍රකාශය සහ ගිණුම් වාර්තා පිළියෙල කිරීම පිළිබඳව.

හවුල් ඔප්පුව වලංගු වීමට නම් සියලු හවුල්කරුවන් ඊට අත්සන් කර නියමිත මුද්දර ගාස්තු ගෙවා නොතාර්ස්වරයකු ලවා සහතික කළ යුතුය.

හවුල්කරු

ලාභ ලැබීමේ චේතනාවෙන් තම වත්කම්, හැකියාවන් හෝ නාමය එක්තැන් කොට ඒ පිළිබඳව ඇතිවන වගකීම් සාමූහිකව විඳ දැරා ගනිමින් හවුල් ව්‍යාපාරය පවත්වාගෙන යාමට එකඟ වන පුද්ගලයකු හෝ ආයතනයක් හවුල්කරුවකු ලෙස හැඳින්වේ.

හවුල්කරුවන් වර්ග

1. සාමාන්‍ය හවුල්කරු	6. රහස්‍ය හවුල්කරු
2. ක්‍රියාකාරී හවුල්කරු	7. ප්‍රමුඛ හවුල්කරු
3. අක්‍රීය හෝ නිදහ හවුල්කරු	8. ලාභ පමණක් ලබන හවුල්කරු
4. සීමිත හවුල්කරු	9. ආරූපිත හවුල්කරු
5. නිහඬ හවුල්කරු	10. නාමමාත්‍ර හවුල්කරු

හවුල්කරුවන් වර්ග හඳුනා ගැනීමේදී සලකා බැලෙන මූලික ලක්ෂණ

1. ප්‍රාග්ධනයට දායක වීම
2. කළමනාකරණයට සහභාගිවීම
3. ලාභ අලාභ භුක්තිවිඳීම
4. මහජනයාගේ දැනුවත් බව
5. වගකීමේ ස්වභාවය
6. වැටුප් ලබන බව.

සාමාන්‍ය හවුල්කරු

ප්‍රාග්ධනයට දායක වන කළමනාකරණ කටයුතු වල නියැලෙන, වගකීම අසීමිත, මහජනයා හවුල්කරුවකු බව දන්නා හා සියලු ව්‍යාපාරික වරප්‍රසාද භුක්ති විඳින හවුල්කරු සාමාන්‍ය හවුල්කරු ලෙස හැඳින්වේ.

ක්‍රියාකාරී හවුල්කරු

හවුල් ව්‍යාපාරයේ කළමනාකරණ කටයුතු සඳහා ක්‍රියාකාරීව සහභාගි වන වගකීම අසීමිත වන සාමාන්‍ය හවුල්කරුවකු ක්‍රියාකාරී හවුල්කරුවකු ලෙස හඳුන්වයි. මොවුන් බොහෝවිට ලාභයට අමතරව වැටුපක්ද ලබයි.

අක්‍රිය හෝ නිදහ හවුල්කරු

ප්‍රාග්ධනය සොදා ලාභයට හෝ පාඩුවට දායකවන, කළමනාකරණයට සහභාගී නොවන, හවුල්කරුවකු බව මහජනයා නොදන්නා, වගකීම අසීමිත හවුල් හවුල්කරුවකු නිදහ හවුල් හවුල්කරුවකු ලෙස හැඳින්වේ.

සීමිත හවුල්කරු

වගකීම තමන් යෙදූ ප්‍රාග්ධනයට සීමා වන, කළමනාකරණ කටයුතු සඳහා සහභාගී නොවන, හවුල්කරුවකු බව මහජනයා නොදන්නා, යෙදූ ප්‍රාග්ධනය ගැනිලි ලෙස ඉවත් කර ගැනීමට හිමිකමක් නොමැති, හවුල්කරුවන් වෙනුවෙන් නියෝජ්‍යත්වයේ නියැලීමට නොහැකි හවුල්කරුවන් සීමිත හවුල්කරුවන් ලෙස හඳුන්වයි. මොවුන් මියයාම බංකොලොත් වීම හවුල් ව්‍යාපාරයේ පැවැත්ම කෙරෙහි බලපෑමක් ඇති නොකරයි.

නිහඬ හවුල්කරු

ප්‍රාග්ධනය යොදා ලාභ අලාභ භුක්ති විඳින එහෙත් කළමනාකරණ කටයුතුවලට සහභාගී නොවන වගකීම අසීමිත, හවුල්කරුවකු බව මහජනයා දන්නා හවුල්කරු නිහඬ හවුල්කරු ලෙස හඳුන්වයි.

ප්‍රමුඛ හවුල්කරු

හවුල් ඔප්පුවේ හෝ අනෙකුත් ලියකියවිලි වල මුලින්ම නම සඳහන් වන සාමාන්‍ය හවුල් හවුල්කරුවකු වේ. බදු ගෙවීම් හෝ වෙනත් කටයුතු සම්බන්ධව මුලින්ම ඇමතුම් ලබන්නේ මෙම හවුල්කරුය.

ආරූඪ හවුල්කරු

ප්‍රාග්ධනයට දායක නොවී ඒ වෙනුවට ණය මුදලක් ලබා දී වාර්ෂික ලාභය මත වෙනස් වන පොලියකට හිමිකම් කියන හවුල්කරුවන් වේ. ඇතැම් විට හවුල්කරුවෙකු විශ්‍රාම යාමේදී ඔහුට ව්‍යාපාරයෙන් ලැබිය යුතු මුදල මෙසේ ණය මුදලක් ලෙස සපයයි. ඔහු හවුල්කරුවෙකු බව මහජනයා දනී. වගකීම් අසීමිත වේ එමෙන්ම කළමනාකරණ කටයුතුවලට සහභාගී නොවේ.

රහස්‍ය හවුල්කරු

හවුල් ව්‍යාපාරයට ප්‍රාග්ධනය යොදා ලාභ අලාභ භුක්තිවිදින, කළමනාකරණ කටයුතු වල යෙදෙන, වගකීම අසීමිත, හවුල්කරුවකු බව මහජනයාට නොදැනෙන ලෙස කටයුතු කරන හවුල්කරුවකු රහස්‍ය හවුල්කරුවෙකු නමින් හැඳින්වේ.

ලාභ පමණක් ලබන හවුල්කරු

ප්‍රාග්ධනයට දායක වන, අසීමිත වගකීමක් දරණ එමෙන්ම ලාභ පමණක් ලබන හවුල්කරුවන් වේ. මොවුන් අලාභය සඳහා දායක නොවන අතර මෙවැනි හවුල්කරුවන්ට ව්‍යාපාරයේ කළමනාකරණයට සහභාගි වීමට අවසර නැත.

නාමමාත්‍ර හවුල්කරු

හවුල් ව්‍යාපාරයට ප්‍රාග්ධනය නොයොදා වෘත්තීය වශයෙන් හෝ ව්‍යාපාරිකයෙකු වශයෙන් දිනා සිටින සිය කීර්ති නාමය පමණක් යොදා ලාභ අලාභ භුක්තිවිදින හවුල්කරු මින් අදහස් වේ. මොහු ව්‍යාපාරයේ කළමනාකරණ කටයුතුවලට සහභාගි නොවන අතර වගකීම අසීමිත වේ.

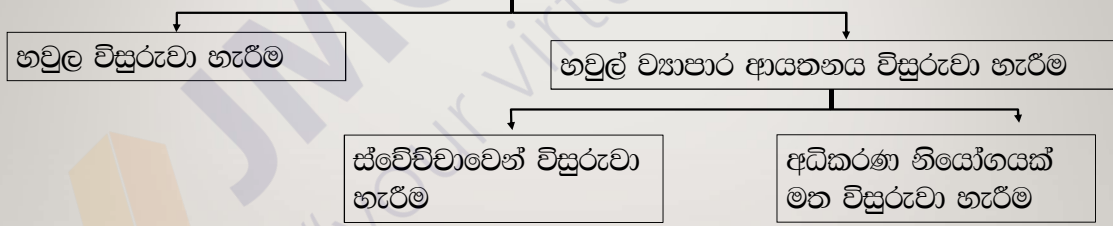
හවුල්කරුවකු සතු අයිතිවාසිකම්

1. ව්‍යාපාර කටයුතු වලට සහභාගි වීමට ඇති අයිතිය
2. ව්‍යාපාර කටයුතුවලට උපදෙස් දීමට අදහස් හුවමාරු කරගැනීමට ඇති අයිතිය
3. ව්‍යාපාරය උපයන ලාභයට දායක වීමට ඇති අයිතිය
4. ගිණුම් පොත් වලට ප්‍රවේශ වීමට ඇති අයිතිය
5. ව්‍යාපාරයට සපයන ණය අත්තිකාරම් සඳහා පොලී ලබාගැනීමට ඇති අයිතිය
6. යෙදු ප්‍රාග්ධනයට පොලී ගෙවයි නම් එය ලබාගැනීමට ඇති අයිතිය
7. නව හවුල්කරුවන් බඳවාගැනීම සම්බන්ධව තීරණ වලට සහභාගි වීම
8. හවුල් ව්‍යාපාරයෙන් ඉවත් වීම හෝ විශ්‍රාම යාම
9. හවුල් ව්‍යාපාරයෙන් ඉවත් නොකිරීමට ඇති අයිතිය
10. තරඟකාරී නොවන වෙනත් ව්‍යාපාර වල යෙදීමේ අයිතිය

හවුල්කරුවකු සතු යුතුකම්

1. උපරිම විශ්වාසයෙන් කටයුතු කිරීම
2. අලාභ සඳහා දායක වීම
3. රහස් ලාභ නොලැබීම
4. තරඟකාරී වෙනත් ව්‍යාපාරවල නොයෙදීම
5. හවුල්කරුවකු අතින් අලාභ හානියක් සිදුවුවහොත් එය පූර්ණය කිරීම
6. තම බලතල ඉක්මවා කටයුතු නොකිරීම
7. සෑම හවුල්කරුවෙකුම පුද්ගලිකව හා සාමූහිකව ව්‍යාපාරයේ වගකීමට යටත් වීම
8. ගෙවීමක් නොලබා හවුල් වූ ව්‍යාපාරයේ කටයුතු කිරීම
9. ව්‍යාපාර කටයුතු වලට දැඩි උනන්දුවෙන් සහභාගී වීම
10. ව්‍යාපාරයේ දේපල තම පෞද්ගලික දේපල සේ සලකා පරිහරණය නොකිරීම

හවුල් ව්‍යාපාර විසුරුවා හැරීම

හවුල්කරුවන් අතර පවත්නා සම්බන්ධතාවයේ කිසියම් වෙනසක් සිදුවීම හවුල් විසුරුවා හැරීමක් ලෙස සැලකේ.

ස්වේච්ඡාවෙන් හෝ අධිකරණයක් මගින් හවුල්කරු විසුරුවා හැරීමේදී හවුල් සියලු ව්‍යාපාර කටයුතු නිමාවන්නේ නම් එය හවුල් ව්‍යාපාර ආයතනය විසුරුවා හැරීම ලෙස හඳුන්වයි.

හවුල්කරුවකු බුන්වත් වීම

යම් හවුල්කරුවකුට බාහිර පාර්ශ්වයන්ට ඇති වගකීම් පියවීමට නොහැකි තත්වයක් ඇතැයි අධිකරණය මගින් තීරණය කිරීම හවුල්කරුවකු බුන්වත් වීම ලෙස හඳුන්වයි

බුන්වත් හවුල්කරුවකුගේ වගකීම් සම්බන්ධයෙන් සාමූහික එකඟත්වය අනුව කටයුතු කිරීම හෝ ගානර් ඵදිරිව මරේ නඩු තීන්දුව අනුව කටයුතු කිරීම කළ හැකිය.

බුන්වත් හවුල්කරුවකුගේ ප්‍රමාණය හුබුන්වත් හවුල්කරුවන් ශේෂ පත්‍රයේ දැක්වෙන ප්‍රාග්ධන ගිණුම් ශේෂයන්හි අනුපාතයට යෙදවීම ගානර් ඵදිරිව මරේ නඩුවෙන් ප්‍රකාශ වේ.

බද්ධ ව්‍යාපාර

කිසියම් ව්‍යාපෘතියක් සඳහා නිශ්චිත කාලයකට ව්‍යාපාර ආයතන දෙකක් හෝ වැඩි ගණනක් එක්වී පිහිටුවා ගන්නා සන්ධානය මින් අදහස් වේ. මෙය එක් එක් සමාගම් වලින් වෙන් වූ නව ව්‍යාපාර ඒකකයකි. අදාළ ව්‍යාපෘතිය නිමවීමෙන් පසු බද්ධ ව්‍යාපාරයට නිමාවට පත්වේ.

බද්ධ ව්‍යාපාරයක ප්‍රධාන ලක්ෂණ

1. පාර්ශ්ව දෙකක් හෝ වැඩි පිරිසක් සහභාගී වීම
2. කෙටි කාලීන අරමුණු ඉටුකර ගැනීම සඳහා වූ නාවකාලික ව්‍යාපෘතියක් වීම
3. බොහෝවිට ව්‍යාපාරික නාමයක් හෝ නිශ්චිත වූ ව්‍යාපාරික ස්ථානයක් නොමැත
4. ලියාපදිංචිය අවශ්‍ය නොවේ
5. බලපාන විශේෂ නීති නොමැත
6. අඛණ්ඩ පැවැත්මක් නොමැත

බද්ධ ව්‍යාපාරයක හා හවුල් ව්‍යාපාරයක සමානකම්

1. වගකීම අසීමිත වීම
2. නෛතික පුද්ගල භාවයක් නොමැති වීම
3. අඛණ්ඩ පැවැත්මක් නොමැති වීම
4. ලියාපදිංචිය අනිවාර්ය නොවීම

බද්ධ ව්‍යාපාරයක හා හවුල් ව්‍යාපාරයක අසමානකම්

හවුල් ව්‍යාපාරය	බද්ධ ව්‍යාපාරය
සාපේක්ෂ වශයෙන් දිගු කාලීන වේ	කෙටි කාලීන (තාවකාලික) වේ
නිශ්චිත ව්‍යාපාර ස්ථානයක් හෝ නමක් පැවතීම	බොහෝවිට නිශ්චිත ව්‍යාපාර ස්ථානයක් හෝ නමක් නොමැත
හවුල්කරුවන් 2-20 න් අතර සම්බන්ධයකි	හවුල් කරුවන් සංඛ්‍යාව සීමාවක් නොමැත
ව්‍යාපෘති නමකින් පවත්වා ගනී නම් ලියාපදිංචි කළ යුතුය	ලියාපදිංචි කළ යුතු නැත
හවුල් ව්‍යාපාර සඳහා බලපාන යම් යම් නීති රීති ඇත	විශේෂයෙන් බලපාන නීති රීති නැත
ව්‍යාපාරය නමින් ගිණුම් තැබීම සිදු කරයි	බොහෝවිට පෞද්ගලිකව ගිණුම් තැබීම කරයි

සංස්ථාපිත සමාගම්

සමාගම් පහත යටතේ සංස්ථාපිත නෛතික පුද්ගල භාවයක් ඇති වගකීම සීමාසහිත හෝ රහිත කොටස්කරුවන්ගෙන් සමන්විත සංවිධාන විශේෂය සංස්ථාපිත සමාගම් වේ.

සංස්ථාපිත සමාගම් වල මූලික ලක්ෂණ

1. වගකීම ?
2. නෛතික පුද්ගලභාවය ?
3. පැවැත්ම ?
4. පාලනය ?
5. සංස්ථාපනය කිරීම ?
6. ගිණුම් තැබීම හා විගණනය ?

සංස්ථාපිත සමාගම් වල වාසි

1. නෛතික පුද්ගලභාවයක් පැවතීම
2. විශාල ප්‍රාග්ධනයක් එකවර රැස්කරගත හැකි වීම
3. සාමාජිකයන්ගේ වගකීම සීමාසහිත වීම
4. අඛණ්ඩ පැවැත්මක් තිබීම
5. මහා පරිමාණව ව්‍යාපාර කටයුතු සිදු කිරීම නිසා මහා පරිමාණ පිරිමැසුම් ලබාගත හැකි වීම
6. අයිතිකරුවන්ගෙන් කළමනාකාරිත්වය වෙනස් වීම නිසා දක්ෂ කළමනාකරුවන් සම්බන්ධ කරගත හැකි වීමෙන් කළමනාකරණය කාර්යක්ෂම වීම

සංස්ථාපිත සමාගම් වල අවාසි

1. ආරම්භ කිරීමට විශාල පිරිවැයක් දැරීමට සිදුවීම හා සංකීර්ණ කටයුත්තක් වීම
2. නීතිමය බලපෑම අධික වීම
3. ලාභ ද්විත්ව බදු ගණනයකට ලක් වීම
4. අලාභ ව්‍යාපාරය තුළම රැඳීම
5. විසුරුවා හැරීමේදී වුවද සංකීර්ණ ක්‍රියාදාමයක් අනුගමනය කිරීමට සිදුවීම
6. කොටස් සංඛ්‍යාව මත ඡන්ද බලය හිමිවන බැවින් සුළු කොටස් හිමියන්ට වැඩි බලයක් හිමි නොවීම

සමාගම් සංස්ථාපනය කිරීමේදී අනුගමනය කළයුතු මූලික පියවර

1. එක් එක් ආරම්භක කොටස් හිමියන් විසින් අත්සන් කරන ලද නියමිත ආකෘතියෙහි වූ ඉල්ලුම් පත්‍රය භාරදීම
2. සමාගම සඳහා නාමය අනුමත කර ගැනීම
3. සාංගමික ව්‍යවස්ථාවලිය පිළියෙල කිරීම හා කොටස් හිමියන් ඊට අත්සන් කිරීම
4. සමාගමේ අධ්‍යක්ෂවරුන් පත් කිරීම හා ඊට කැමැත්ත ප්‍රකාශ කිරීම
5. සමාගමේ ලේකම්වරුන් පත් කිරීම හා ඊට කැමැත්ත ප්‍රකාශ කිරීම
6. අදාල ලියවිලි නියමිත ආකෘතියෙන් ඉදිරිපත් කර ඇති බව තහවුරු කළ පසු එක් එක් ලියවිල්ලට නියමිත ගාස්තු හා බදු මුදල් ගෙවා රිසිට් පත ලබාගැනීම
7. සංස්ථාපන සහතිකය ලබාගැනීම හා ප්‍රසිද්ධ දැන්වීමක් පළ කිරීම

සමාගමක් සංස්ථාපනය කිරීමට අදාළ ලියවිලි

1. සාංගමික ව්‍යවස්ථාවලිය
2. නම පිළිබඳ ප්‍රකාශය
3. අධ්‍යක්ෂකවරුන්ගේ ප්‍රකාශය
4. ලේකම්ගේ ප්‍රකාශය

සංස්ථාගත කිරීමේ සහතිකය

අදාළ නාමය දරණ සමාගම 2007 අංක 7 දරණ සමාගම් පනත යටතේ වූ සියලු නියමයන් සපුරා නිශ්චිත දිනක සිට සමාගමක් ලෙස සංස්ථාගතව ඇති බව සහතික කරමින් සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර්වරයා විසින් නිකුත් කරන සහතිකයයි

මෙය සම්මුඛ සහතිකය, සංස්ථාපන සහතිකය ලෙසද හඳුන්වයි

සමාගම් පහත අනුව සංස්ථාපනය කළ හැකි විවිධ සමාගම් වර්ග

1. සීමාසහිත සමාගම්
  - පෞද්ගලික සමාගම්
  - පොදු සමාගම්
2. සීමාරහිත සමාගම්
3. ඇපයෙන් සීමිත සමාගම්
4. පුණ්‍ය සමාගම්
5. අක්වෙරළ සමාගම්
6. විදේශ සමාගම්

සංස්ථා ප්‍රකාශය

සමාගමක කොටස් හෝ ණයකර මිලදී ගැනීම සඳහා සහභාගී වන මෙන් මහජනතාවට අර්පණය (ආරාධනා) කරමින් ප්‍රසිද්ධ කරන ලියවිල්ලයි

සංස්ථා ප්‍රකාශයක අන්තර්ගත කරුණු

1. සමාගමේ පරමාර්ථ සහ ව්‍යාපාර කටයුතු
2. ප්‍රධාන නිලධාරීන්ගේ පසුබිම හා සුදුසුකම්
3. වර්තමාන මූල්‍ය තත්ත්වය
4. උපකල්පන සහිත ප්‍රක්ෂේපිත මූල්‍ය ප්‍රකාශන
5. අවදානම් විශ්ලේෂණය
6. කොටස් නිකුතු මිල
7. ණයකර සඳහා ලබාදෙන පොලිය සහ මූලික ගෙවීම් විස්තර

කොටස් බලපත්‍රය

වර්තමානයේ ගිවිසගත් මිලකට අනාගතයේ දී කිසියම් සමාගමක කොටස් මිල ගැනීමේ අයිතිය ලබාදෙමින් නිකුත් කරන ලියවිල්ල කොටස් බලපත්‍රයයි

කොටස් සහතිකය

සමාගමේ නිශ්චිත කොටස් ප්‍රමාණයක් මිලට ගෙන ඇති බවත් ඔහු සමාගමේ සාමාජිකයෙකු බවත් දක්වමින් දැනට ගෙවා ඇති වටිනාකමට කොටස් හිමියාගේ නමින් සමාගමේ නිල මුද්‍රාව සහ ලේකම් සහ අධ්‍යක්ෂකවරයෙකුගේ අත්සන සහිතව නිකුත් කරන ලියවිල්ලයි

වාර්ෂික වාර්තාව

පූර්ව වර්ෂයේ සිදු වූ සම්පූර්ණ ක්‍රියාවන්වල විස්තරාත්මක වාර්තාවක් ලෙස වාර්ෂික වාර්තාව හඳුන්වන අතර ඒ මගින් කොටස් කරුවන්ට සහ අනෙකුත් පාර්ශ්වයන්ට සමාගමේ කටයුතු පිළිබඳව තොරතුරු සහ මූල්‍ය කාර්යසාධනය පිළිබඳව තොරතුරු ලබාදීම බලාපොරොත්තු වේ

සමුපකාරය

සිය ආර්ථික සමාජයීය හා සංස්කෘතිමය අපේක්ෂාවන් ඉටු කර ගැනීම උදෙසා ස්වේච්ඡාවෙන් එක්සත් වූ පුද්ගලයින්ගේ සාමූහික අයිතිය සහිතව පවත්වාගෙන යන ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී ලෙස පාලනය වන ස්වාධීන ව්‍යාපාර ඒකකයකි

වරලත් ව්‍යාපාර

කිසියම් නිෂ්පාදනයක් පිළිබඳ නිෂ්පාදනය, සේවය හෝ විකිණීම පිළිබඳ සමාගමක් සතු අයිතිය වෙනත් ව්‍යාපාරයකට ලබාදීමයි. මෙහිදී නිෂ්පාදනයේ අයිතිය ඇති සමාගමේ වෙළඳ නාමය භාවිත කිරීමට වෙනත් ආයතනයකට අවසර ලැබේ

පොදු අංශයේ ව්‍යාපාර

හිමිකාරීත්වය රජයේ, පළාත් සභා හෝ පළාත් පාලන ආයතන සතු වන ජනතාවට ප්‍රතිලාභ ලබාදීම සඳහා පවත්වාගෙන යනු ලබන ව්‍යාපාර පොදු ව්‍යවසායන් ලෙස හැඳින්වේ